

Jak vypadá nová metodika Ministerstva zdravotnictví týkající se zadávání veřejných zakázek malého rozsahu?

27.11.2024 - | Transparency International ČR

Státem či samosprávami vlastněné nemocnice musí při nákupech postupovat podle zákona o zadávání veřejných zakázek. Konkrétní postupy ale není nutné uplatňovat u tzv. veřejných zakázek malého rozsahu (VZMR), kdy se pořizují zboží či služby do 2 milionů korun, případně stavby do 6 milionů korun.

U malých zakázek sice zákon vyžaduje pouze dodržování základních zásad transparentnosti a přiměřenosti, rovného zacházení a zákazu diskriminace a tam, kde to dává smysl, zásadu sociálně a environmentálně odpovědného zadávání.

Zadavatelé běžně přijímají metodiky pro zakázky malého rozsahu, které upřesňují pravidla v oblasti, do níž nezasahuje zákon a kde není dána pravomoc dohledového úřadu postupy přezkoumávat vyjma podezření na účelové dělení veřejných zakázek tak, aby spadly pod hranici stanovenou zákonem.

Krok správným směrem

Ministerstvo zdravotnictví vydalo ve svém věstníku na konci srpna 2024 metodický pokyn pro zadávání VZMR pro poskytovatele zdravotních služeb v přímé působnosti ministerstva.

Metodika je správným krokem ke zlepšení veřejného zadávání v organizacích přímo řízených Ministerstvem zdravotnictví, případně dalších veřejných zadavatelů, kteří se jí mají řídit.

Nová metodika odpovídajícím způsobem snižuje nároky na formality při konání soutěží o nejlepší nabídku, a rozvolňuje pravidla tam, kde lpění na soutěžení nemá daný přínos.

Tyto posuny k flexibilnímu zadávání ale nevyvažuje tím, že by dostatečným způsobem pracovala s posílením odpovědnosti za učiněná rozhodnutí a transparentnosti zakázek malého rozsahu, což je významným kontrolním mechanismem u postupů, kde je institucionální dohled omezen.

V metodice je dán značný prostor a důraz na přípravu výběrového řízení, což je pozitivním prvkem. Přestože mohou popsané postupy často působit samozřejmě, v praxi mohou být po nějaké době opomíjeny.

Přínosnou je především část vymezující základní obchodní podmínky, které by v rámci smluvního vztahu s dodavatelem měly být podchyceny (článek 3.6 vymezuje potřebu jednoznačné definice předmětu plnění, dodací lhůty, platebních podmínek, definice sankcí, vymezení doby trvání smlouvy, odpovědnost za vady nebo pravidla pro ukončení smlouvy).

Typy výběrových řízení

Pravděpodobně nejvíce pozornosti v rámci metodiky bude přitahovat rozdělení na různé typy výběrových řízení.

Možnost využití jednotlivých typů řízení od nejméně soutěžního přímého zadání po

otevřenou výzvu se řídí dle předpokládané hodnoty poptávaného plnění:

Kromě uvedených postupů je možné i u VZMR určit, že se použije přímo zákon a postupuje se v běžném zadávacím řízení, které přináší největší nároky na vedení řízení, což u malých zakázek ve většině případů bude spojeno s příliš náročnou administrativou.

Zjednodušení přináší právě postupy podrobněji popsané v metodice. Čím nižší částka, tím spíše jsou přípustné postupy, které nepřinášejí v podstatě žádnou soutěž o nejlepší nabídku – přímá zadání (oddíl 4.1).

Stotisicová hranice

Bez odůvodnění je možné napřímo zadat zakázku do 100 000 korun bez DPH, případně v jasně vymezených situacích, například v časové tísní, u dodatečných dodávek, ověřeného dodavatele s nadstandardním poměrem kvality a ceny, nebo u jedinečných produktů.

Vždy je ale nutné nějakým způsobem ověřit přiměřenost ceny ve vztahu k ceně v místě a čase obvyklé. To není nijak formalizováno, takže jde hlavně o to, aby přímým zadáním nebylo pořízeno plnění zjevně nepřiměřeně drahé či nekvalitní.

U přímého zadání s odůvodněním (oddíl 4.2) dochází k výběru dodavatele na základě průzkumu trhu buď oslovením určitého počtu vhodných dodavatelů nebo na základě veřejně dostupných informací (například na e-shopu).

Tento postup doporučuje obměňování oslovovaných dodavatelů alespoň jednou ročně a vyžaduje zaznamenání základních informací o průběhu těchto výběrových řízení.

„U přímých zadání metodika míří správným směrem, ale přímé zadání bez odůvodnění umožňuje i v případech nad 100 000 korun, kdy by zaznamenání alespoň krátkého odůvodnění bylo vhodné. Přímé zadání s odůvodněním pak nenastavuje žádná pravidla pro informování o existenci takových výběrových řízení, čímž by mohl vznikat prostor pro uplatnění nekalých úmyslů, aniž by se o tom kdokoliv musel dozvědět,“ říká Jan Dupák, vedoucí právník TI.

Uzavřené výzvy jsou postavené na povinném oslovení alespoň tří vhodných dodavatelů s výzvou k podání nabídek. Následně jsou nastavena podrobnější pravidla pro zadávací podmínky, vedení výběrového řízení, posouzení a hodnocení nabídek, výběr nebo vyloučení dodavatelů a postupy před a při uzavření smlouvy.

Jedná se o přiměřená pravidla pro takto velké zakázky, mezera ale opět spočívá v tom, že zadavatel si může vybrat, zda oslovuje vhodné dodavatele prostřednictvím veřejného profilu zadavatele či elektronického tržiště nebo neveřejně e-mailem.

Účinným prostředkem pro prevenci korupčního jednání je požadavek na zveřejnění informací o existenci uzavřené výzvy.

Napřímo osloveno může být jen několik vybraných dodavatelů, ale zveřejnění informace o tom, že vůbec nějaké uzavřené výzvy probíhají přináší možnost dalším potenciálním dodavatelům dát zadavateli najevo, že mají obdobné plnění k dispozici, jež může být výhodnější, a stojí pak za to takového dodavatele v další uzavřené výzvě oslovit.

Na profilu zadavatele pak musí být zveřejněna vždy otevřená výzva, kam se může přihlásit jakýkoliv dodavatel.

Metodika následně podrobněji popisuje postup ve výběrovém řízení, které je zjednodušeným postupem oproti zákonu o zadávání veřejných zakázek.

Možnost vypořádávání námitek

Kladným bodem je v metodice to, že je doporučeno vypořádávat námitky dodavatelů i ve výběrovém řízení, které se zákonem neřídí. Metodika by však v tomto ohledu mohla konkrétně doporučit, jak pravidla pro podání námitek a jejich vypořádání v otevřených výzvách nastavit, aby tím zadavatele k takovému kroku podpořila.

Metodika nejde nad rámec zákonných povinností u transparentnosti. Jednak by tedy bylo vhodné vyžadovat krátké písemné odůvodnění vybraného dodavatele u přímých zadání nad 100 000 korun a také by neměly být u zakázek nad 500 000 korun připuštěny postupy, při nichž nemusí být o výběrových řízeních informován nikdo kromě oslovených dodavatelů.

Metodika by také měla více pracovat s odpovědností za učiněná rozhodnutí. Vymezené výjimky umožňující přímá zadání jsou vhodné, ale bez nastavení pravidel pro informování nadřízených nebo doplnění odůvodnění s uvedením toho, kdo rozhodl o využití výjimky, zjednodušených postupů nebo o výběru okruhu oslovených dodavatelů, se stále otevírá prostor těm, kdo by chtěli získané pravomoci zneužít, aniž by na to musel brzy někdo přijít.

„U malých zakázek nedává příliš mnoho formálních pravidel pro soutěžení dodavatelů smysl, protože se dají poměrně snadno obejít. Pravidla tak mohou být poměrně hodně rozvolněná, pokud jsou ale naopak nastaveny mechanismy pro to, aby se o výběrových řízeních dozvěděl někdo zvenčí nebo s kontrolní pravomocí a aby bylo zřejmé, kdo za zvolený zjednodušený postup odpovídá a jak jej vybral,“ doplňuje Jan Dupák.

V Poslanecké sněmovně byl v říjnu 2024 projednáván návrh zákona, který má zvýšit limity pro zakázky malého rozsahu ze 2 a 6 milionů korun na 3 a 9 milionů korun. S tím by v případě přijetí pozměňovacích návrhů měla být zvýšena transparentnost tím, že by se u zakázek nad 1 milion korun povinně zveřejňovalo na profilu zadavatele, kolik bylo osloveno dodavatelů.

Bude-li tato změna přijata, je to důvod k aktualizaci metodiky Ministerstva zdravotnictví pro podřízené organizace, přičemž je možné uvažovat o posílení transparentnosti i odpovědnosti napříč všemi postupy popsanými v metodice.

<https://www.transparency.cz/jak-vypada-nova-metodika-ministerstva-zdravotnictvi-tykajici-se-zadavani-verejnych-zakazek-maleho-rozsahu>